TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2006 m. liepos 6 d. *

Byloje C-53/05

dėl 2005 m. vasario 9 d. pagal EB sutarties 226 straipsnį pareikšto ieškinio dėl įsipareigojimų neįvykdymo,

Europos Bendrijų Komisija, atstovaujama P. Andrade ir W. Wils, nurodžiusi adresą dokumentams įteikti Liuksemburge,

ieškovė,

prieš

Portugalijos Respubliką, atstovaujamą L. Fernandes ir N. Gonçalves,

atsakovę,

* Proceso kalba: portugalų.

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Rosas, teisėjai J. Malenovský (pranešėjas), J.-P. Puissochet, A. Borg Barthet ir A. Ó Caoimh,

generalinė advokatė E. Sharpston,
kancleris R. Grass,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

susipažinęs su 2006 m. balandžio 4 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Savo ieškiniu Europos Bendrijų Komisija Teisingumo Teismo prašo pripažinti, kad, atleidusi visų kategorijų viešosios panaudos įstaigas nuo pareigos atlyginti autoriams už viešą jų kūrinių panaudą, Portugalijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal 1992 m. lapkričio 19 d. Tarybos direktyvos 92/100/EEB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje (OL L 346, p. 61, toliau – direktyva) 1 ir 5 straipsnius.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

2 Direktyvos septinta konstatuojamoji dalis suformuluota taip:

„Kadangi kūrybinė bei meninė autorių ir atlikėjų veikla reikalauja atitinkamų pajamų, kaip pagrindo tolimesnei kūrybinei ir meninei veiklai, o investicijos, kurios visų pirma reikalingos fonogramų ir filmų kūrimui, yra itin didelės ir susijusios su rizika; kadangi tokių pajamų užtikrinimo ir investicijų atsipirkimo galimybė gali būti efektyviai garantuota tik užtikrinant pakankamą atitinkamų teisių turėtojų teisinę apsaugą".

3 Direktyvos 1 straipsnyje nurodoma:

„1. Vykdydamos šio skyriaus nuostatas, valstybės narės suteikia 5 straipsnyje numatytą teisę leisti arba uždrausti nuomoti ir teikti panaudai autorių kūrinių originalus ir kopijas bei kitus objektus, kurie nurodyti 2 straipsnio 1 dalyje.

2. Šioje direktyvoje „nuoma" reiškia perdavimą naudoti tam tikram laikui, siekiant tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos.

3. Šioje direktyvoje „panauda" reiškia perdavimą tam tikram laikui neatlygintinai naudotis viešai prieinamose įstaigose, nesiekiant tiesioginės ar netiesioginės ekonominės ar komercinės naudos.

4. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytos teisės neprarandamos pardavus ar kitu būdu išplatinus autorių kūrinių originalus ir kopijas bei kitus 2 straipsnio 1 dalyje numatytus objektus".

4 Direktyvos 5 straipsnio 1–3 dalyse numatoma:

„1. Valstybės narės gali nukrypti nuo 1 straipsnyje numatytos išimtinės viešos panaudos teisės, jeigu atlyginimas už panaudą mokamas bent jau autoriams. Atsižvelgdamos į savus kultūros rėmimo tikslus, valstybės narės turi teisę pačios nustatyti tokio atlyginimo dydį.

2. Jeigu valstybės narės netaiko 1 straipsnyje nurodytos išimtinės panaudos teisės fonogramoms, filmams ir kompiuterių programoms, jos turi numatyti atlyginimą bent jau autoriams.

3. Valstybės narės gali atleisti tam tikrų kategorijų įstaigas nuo 1 ir 2 dalyse nurodyto atlyginimo mokėjimo."

Nacionalinės teisės aktai

5 Direktyva buvo perkelta į Portugalijos teisės sistemą 1997 m. lapkričio 27 d. Įstatyminiu dekretu Nr. 332/97 (1997 m. lapkričio 27 d. *Diário da República* I, Nr. 275, A serija, p. 6393, toliau – įstatyminis dekretas). Įstatyminio dekreto preambulėje nurodyta:

„Šiuo įstatyminiu dekretu suteikiama teisė į viešą autorių teisėmis saugomų kūrinių panaudą, tačiau jis Portugalijos teisės sistemoje įsigalioja laikantis Bendrijos teisės aktais nustatytų ribų, atsižvelgiant į kultūrinį ypatingumą, šalies išsivystymo lygį bei iš to kylančias priemones ir tendencijas kultūros politikos srityje".

6 Pagal įstatyminio dekreto 6 straipsnį:

„1. Autorius turi teisę į atlyginimą už jo kūrinių originalų ar kopijų viešą panaudą.

2. Įstaigos, kuri kūrinių originalus ar kopijas pateikia viešam naudojimui, savininkas turi mokėti atlyginimą <...>

3. Šio straipsnio nuostatos netaikomos viešosioms bibliotekoms, mokyklų, universitetų bibliotekoms, muziejams, viešiesiems archyvams, visuomeniniams fondams ir privačioms pelno nesiekiančioms organizacijoms".

Ikiteisminė procedūra

7 Komisija 2003 m. gruodžio 19 d., remdamasi EB 226 straipsnio pirmojoje pastraipoje numatyta procedūra, išsiuntė Portugalijos Respublikai oficialų pranešimą, prašydama jos įgyvendinti direktyvos nuostatas.

8 Susipažinusi su Portugalijos Respublikos atsakymu į šį laišką, Komisija 2004 m. liepos 9 d. priėmė pagrįstą nuomonę, nurodydama šiai valstybei narei per du mėnesius nuo jos gavimo imtis būtinų priemonių, kad į ją būtų tinkamai atsižvelgta.

9 Minėtoje pagrįstoje nuomonėje, remdamasi įstatyminiu dekretu, Komisija padarė išvadą, kad Portugalijos Respublika nesiėmė priemonių, būtinų užtikrinti direktyvos 1 ir 5 straipsnių perkėlimą.

10 Kadangi Portugalijos Respublika į šią pagrįstą nuomonę neatsakė, Komisija nusprendė pareikšti šį ieškinį.

Dėl ieškinio

Šalių argumentai

11 Komisijos teigimu, įstatyminio dekreto 6 straipsnio 3 dalis atleidžia nuo pareigos mokėti už viešos panaudos teisę visas valstybės centrinės administracijos tarnybas,

visas netiesioginei valstybės administracijai priklausančias organizacijas, pavyzdžiui, viešąsias įstaigas ir viešąsias asociacijas, taip pat visas vietos administracijos tarnybas ir įstaigas. Prie šio sąrašo reikia pridėti privatinės teisės reglamentuojamus juridinius asmenis, kurie atlieka viešąsias funkcijas, pavyzdžiui, viešuosius administracinius juridinius asmenis, o taip pat privačius universitetus ir mokyklas bei visas privačias pelno nesiekiančias organizacijas. Taigi visos viešosios panaudos įstaigos atleidžiamos nuo pareigos mokėti atlyginimą.

12 Direktyvos 5 straipsnio 3 dalyje nustatoma, kad valstybės narės gali atleisti ne visų, kaip nustatyta įstatyminiame dekrete, o tik tam tikrų kategorijų įstaigas nuo atlyginimo mokėjimo. Taigi Portugalijos Respublika veikė nesilaikydama direktyvoje nurodytų ribų, o šis įstatyminis dekretas paprasčiausiai tik trukdo pasiekti direktyvos tikslą, t. y. užtikrinti, kad kūrybinė ir meninė veikla suteiktų pakankamų pajamų.

13 Be to, Komisija nurodo glaudų ryšį, esantį tarp viešųjų tarnybų ir įstaigų kūrinių panaudos bei verslininkų kūrinių nuomos. Abiem atvejais kalbama apie saugomų kūrinių naudojimą. Teisinės apsaugos, kuria naudojasi saugomi kūriniai, skirtumas valstybėse narėse turi įtakos vidaus rinkos veikimui ir gali sukelti konkurencijos iškraipymų. Kūrinių, knygų, fonogramų ir videogramų panauda sudaro svarbią veiklos dalį. Taigi asmenys, besinaudojantys šiais kūriniais ir objektais, neperka jų, ir iš to išplaukia, kad autoriai ir kūrėjai negauna atlyginimo.

14 Komisija priduria, kad tam, jog kultūros kūriniai būtų nemokamai prieinami valstybių narių piliečiams, jos turi atlyginti visiems, kas prisideda prie bibliotekų

veikimo, t. y. ne tik darbuotojams, bet ir ypač kūrinių autoriams. Atlyginimas pastariesiems atitinka bendrą Bendrijos interesą.

15 Gindamasi Portugalijos Respublika tvirtina, kad direktyvos 5 straipsnis ir ypač jo 3 dalis yra netikslus, sunkiai paaiškinamas „kompromisinis tekstas", kuris gali būti ginčijamas dėl jo reikšmės ir taikymo srities. Minėtos nuostatos redakcija taip pat yra neapibrėžta ir lanksti, kad būtų atsižvelgta į skirtingų valstybių narių specifinius kultūros išsivystymo lygius. Be to, direktyva nepateikia jokios nuorodos dėl minėto straipsnio reikšmės.

16 Be to, Portugalijos Respublika mano, kad direktyvos perkėlimas tiesiogiai iškelia „įstaigų kategorijų" pasirinkimo problemą ir netiesiogiai – klausimą, ar asmenys, kuriems direktyva yra netiesiogiai skirta, gali ar ne ir kiek vienodai ar beveik vienodai naudotis šios direktyvos nuostatomis, kurios suteikia teisę valstybėms narėms numatyti atleidimą nuo direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje nustatyto atlyginimo mokėjimo viešosios panaudos srityje. Šis klausimas susijęs su to paties straipsnio 3 dalies ir vienodo vertinimo, nešališkumo, solidarumo bei socialinės sanglaudos principų neatitikimu. Jeigu tam tikros „įstaigų kategorijos" būtų atleistos nuo mokėjimo už viešosios panaudos teisę, tai Portugalijos piliečiai neturėtų prieigos ir nesinaudotų intelektiniais kūriniais tomis pačiomis sąlygomis. Be to, teisių turėtojai iš esmės turėtų gauti atitinkamas pajamas, pasinaudoję savo atgaminimo ir platinimo teisėmis.

17 Kita vertus, Portugalijos Respublika teigia, kad viešosios panaudos veiksmai yra pavieniai, nes atitinkama rinka yra tik nacionalinėje teritorijoje ir jos reikšmė ekonomikos srityje yra nedidelė, vadinasi, ši situacija negalėtų paveikti vidaus rinkos. Taigi galima būtų daryti išvadą, jog kultūrinio vystymosi tikslai yra svarbesni nei vidaus rinkos kliūtys. Todėl šių kliūčių pašalinimas prieštarautų proporcingumo principui.

18 Galiausiai minėta valstybė narė tvirtina, kad, atsižvelgiant į valstybių narių kultūrinius ypatumus ir skirtingą išsivystymo lygį, naujos tvarkos priėmimas viešosios panaudos srityje ir jos inkorporavimas į nacionalinės teisės sistemas pagal subsidiarumo principą turi likti minėtų valstybių narių kompetencijoje.

Teisingumo Teismo vertinimas

19 Pirmiausia ginčo tarp Komisijos ir Portugalijos Respublikos vienintelis dalykas yra taikymo sritis, kurią reikia suteikti direktyvos 5 straipsnio 3 dalies nuostatoms, pagal kurias valstybės narės gali atleisti „tam tikrų kategorijų įstaigas" nuo to paties straipsnio 1 dalyje nurodyto atlyginimo mokėjimo.

20 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką, aiškinant Bendrijos teisės nuostatą, reikia atsižvelgti ne tik į jos formuluotę, bet ir į jos kontekstą bei teisės akto, kuriai ji

priklauso, tikslus (šiuo klausimu žr. 2000 m. gegužės 18 d. Sprendimo *KVS International*, C-301/98, Rink. p. I-3583, 21 punktą ir 2000 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Vokietija prieš Komisiją*, C-156/98, Rink. p. I-6857, 50 punktą).

21 Kalbant apie direktyvos 5 straipsnio 3 dalies formuluotę, reikia konstatuoti, kad joje nurodomos „tam tikrų kategorijų įstaigos". Taigi iš to aiškiai matyti, kad teisės aktų leidėjas neketino leisti valstybėms narėms atleisti visų kategorijų įstaigas nuo minėto straipsnio 1 dalyje nurodyto atlyginimo mokėjimo.

22 Be to, pagal direktyvos 5 straipsnio 3 dalį ji leidžia valstybėms narėms viešosios panaudos pagrindu nukrypti nuo bendros pareigos mokėti autoriams šio straipsnio 1 dalyje nustatytą atlyginimą. Taigi pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką direktyvos nuostatos, nukrypstančios nuo toje pačioje direktyvoje nustatyto bendrojo principo, turi būti aiškinamos griežtai (žr. 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimo *Kapper*, C-476/01, Rink. p. I-5205, 72 punktą).

23 Be to, 5 straipsnio 3 dalis negali būti aiškinama taip, kad ji visiškai leidžia nukrypti nuo minėtos pareigos mokėti atlyginimą, nes toks aiškinimas reikštų, jog minėto straipsnio 1 dalis netenka savo esmės, o pati nuostata – viso praktinio poveikio.

24 Galiausiai atsižvelgiant į pagrindinį direktyvos tikslą, kuris konkrečiau išdėstytas septintoje konstatuojamojoje dalyje, ja siekiama užtikrinti atitinkamas pajamas

autoriams ir atlikėjams bei kompensuoti labai dideles ir rizikingas investicijas, kurios yra reikalingos fonogramų ir filmų gamybai (žr. 1998 m. balandžio 28 d. Sprendimo *Metronome Musik*, C-200/96, Rink. p. I-1953, 22 punktą).

25 Iš to išplaukia, kad visų kategorijų įstaigas, užsiimančias viešąja panauda, atleidus nuo direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje nustatytos pareigos, autoriai netektų atlyginimo, kuris galėtų kompensuoti jų investicijas ir kuris turėtų įtakos naujų kūrinių kūrimui (žr. minėto sprendimo *Metronome Musik*, 24 punktą). Šiomis aplinkybėmis direktyvos perkėlimas, kurio pasekmė būtų ta, kad visų kategorijų įstaigos būtų atleistos nuo pareigos mokėti, tiesiogiai prieštarautų šios direktyvos tikslui.

26 Portugalijos Respublika iš esmės neginčija, kad taip įstatyminiu dekretu perkėlus direktyvą visų kategorijų įstaigos, išvardytos šio sprendimo 11 punkte, atleidžiamos nuo pareigos mokėti.

27 Šiomis aplinkybėmis galima būtų pripažinti, jog Portugalijos teisės aktų pasekmė yra ta, kad visų kategorijų viešosios panaudos įstaigos atleidžiamos nuo pareigos mokėti direktyvos 5 straipsnio 1 dalyje nustatytą atlyginimą.

28 Kad pateisintų tokią priemonę, minėta valstybė narė remiasi įvairiais argumentais, tačiau nė vienas iš jų negali būti laikomas tinkamu.

29 Pirmiausia Portugalijos Respublika tvirtina, kad viešosios panaudos rinka iš esmės yra nacionalinė ir ekonominiu požiūriu nereikšminga. Iš to išplaukia, kad įprastas vidaus rinkos veikimas negali būti paveiktas šios situacijos ir pagal subsidiarumo principą viešosios panaudos veikla turi likti valstybių narių kompetencijoje.

30 Tačiau darant prielaidą, jog ši valstybė narė ketino ginčyti direktyvos galiojimą, reikia priminti, kad, pasibaigus EB 230 straipsnyje numatytam terminui, nebeįmanoma ginčyti Bendrijos teisės aktų leidėjo priimto akto, šios valstybės atžvilgiu tapusio galutiniu, teisėtumo. Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką, iš tikrųjų valstybė narė negali tinkamai remtis direktyvos ar sprendimo, kuris jai skirtas, neteisėtumu kaip gynybos priemone atsikirsdama į ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo, pagrįsto šio sprendimo nevykdymu arba šios direktyvos nesilaikymu (šiuo klausimu žr. 1992 m. spalio 27 d. Sprendimo *Komisija prieš Vokietiją*, C-74/91, Rink. p. I-5437, 10 punktą; 2002 m. balandžio 25 d. Sprendimo *Komisija prieš Graikiją*, C-154/00, Rink. p. I-3879, 28 punktą ir 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimo *Komisija prieš Austriją*, C-194/01, Rink. p. I-4579, 41 punktą).

31 Bet kokiu atveju Teisingumo Teismas yra jau nusprendęs, kad, kaip ir kitos pramoninės ir komercinės nuosavybės teisės, išskirtinės literatūros ir meninės nuosavybės teisės gali paveikti prekybą prekėmis ir paslaugomis bei konkurencinius santykius Bendrijoje. Dėl šios priežasties šioms teisėms, nors reglamentuojamoms nacionalinės teisės aktų, taikomi EB Sutarties reikalavimai ir todėl jos susijusios su pastarosios taikymo sritimi (žr. 1993 m. spalio 20 d. Sprendimo *Phil Collins ir kiti*, C-92/92 bei C-326/92, Rink. p. I-5145, 22 punktas).

32 Taigi, priešingai nei teigia Portugalijos Respublika, teisinės apsaugos, kuria naudojasi saugomi kultūros kūriniai, skirtumai valstybėse narėse viešosios panaudos srityje gali

turėti įtakos įprastam Bendrijos vidaus rinkos veikimui ir sukelti konkurencijos iškraipymų.

33 Antra, minėta valstybė narė tvirtina, kad autorių teisių turėtojai iš esmės jau gavo atlyginimą jų kūrinių atgaminimo ir platinimo teisių pagrindu.

34 Tačiau saugomų kūrinių panaudojimo formos, pavyzdžiui, viešoji panauda, skiriasi nuo pardavimo ar visų kitų teisėtų platinimo formų. Galiausiai panaudos teisė yra viena iš autoriaus prerogatyvų, nepaisant materialios laikmenos, kurioje yra kūrinys, pardavimo. Be to, panaudos teisė nesibaigia pardavus ar atlikus kitus platinimo veiksmus, o platinimo teisė baigiasi konkrečiai tuo atveju, kai teisės turėtojo arba su jo sutikimu pirmąjį kartą parduodama Bendrijoje (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *Metronome Musik*, 18 ir 19 punktus).

35 Trečia, Portugalijos Respublika tvirtina, jog direktyvos 5 straipsnio 3 dalis yra pakankamai neapibrėžta ir lanksti, kad būtų atsižvelgta į kiekvienos valstybės narės kultūrinį išsivystymą ir kad frazė „tam tikrų kategorijų įstaigos" reikalauja „kintamos konfigūracijos" išaiškinimo.

36 Tačiau direktyvos 5 straipsnio 3 dalis, kaip nurodyta šio sprendimo 22 punkte, negali būti aiškinama taip, kad ji visiškai leidžia nukrypti nuo pareigos mokėti šio straipsnio 1 dalyje nurodytą atlyginimą.

37 Ketvirta, Portugalijos Respublika teigia, kad yra direktyvos 5 straipsnio 3 dalies ir vienodo požiūrio, nešališkumo, solidarumo bei socialinės sanglaudos principų neatitikimas. Iš tikrųjų tik tam tikrų „kategorijų įstaigų" atleidimas nuo minėtos pareigos mokėti atlyginimą reikštų, kad Portugalijos piliečiai neturėtų prieigos ir negalėtų naudotis intelektiniais kūriniais tokiomis pačiomis sąlygomis.

38 Šiuo požiūriu direktyvos 5 straipsnio 3 dalyje numatytas tam tikrų viešosios panaudos įstaigų atleidimas nuo pareigos mokėti šio straipsnio 1 dalyje minėtą atlyginimą leidžia valstybėms narėms, paliekant joms teisę rinktis, nustatyti, kokioms įstaigoms taikyti minėtą atleidimą, išsaugoti diskreciją tarp atitinkamų viešųjų tarnybų nustatant tas įstaigas, kurioms šis atleidimas bus palankus sudaryti palankias sąlygas prieigai prie intelektinių kūrinių, kartu nepažeidžiant pagrindinių teisių, ypač teisės nebūti diskriminuojamam.

39 Be to, nesant pakankamai tikslių Bendrijos kriterijų direktyvoje iš jos išplaukiančioms pareigoms nustatyti, savo teritorijoje valstybės narės turi apibrėžti tinkamiausius kriterijus, skirtus užtikrinti, kad direktyvos bus laikomasi Bendrijos teisėje ir ypač atitinkamoje direktyvoje nustatytose ribose (šiuo klausimu žr. 2003 m. vasario 6 d. Sprendimo *SENA*, C-245/00, Rink. p. I-1251, 34 punktą ir 2003 m. spalio 16 d. Sprendimo *Komisija prieš Belgiją*, C-433/02, Rink. p. I-12191, 19 punktą).

40 Šiuo atžvilgiu jau buvo nuspręsta, kad direktyvos 5 straipsnio 3 dalis leidžia valstybėms narėms, bet jų neįpareigoja atleisti tam tikrų kategorijų įstaigas. Todėl jei nagrinėjamoje valstybėje narėje dominuojančios aplinkybės neleidžia nustatyti

kriterijų, kurie leistų tinkamai atskirti įstaigų kategorijas, pareigą mokėti minėto straipsnio 1 dalyje nurodytą atlyginimą reikia nustatyti visoms atitinkamoms įstaigoms (minėto sprendimo *Komisija prieš Belgiją* 20 punktas).

41 Tokiomis aplinkybėmis pripažintina, kad Komisijos pareikštas ieškinys yra pagrįstas.

42 Todėl reikia konstatuoti, kad, atleidusi visų kategorijų viešosios panaudos įstaigas nuo pareigos atlyginti autoriams už viešą jų kūrinių panaudą, Portugalijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal direktyvos 1 ir 5 straipsnius.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

43 Pagal Procedūros reglamento 69 straipsnio 2 dalį pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jei laimėjusi šalis to prašė. Kadangi Komisija prašė priteisti bylinėjimosi išlaidas ir Portugalijos Respublika pralaimėjo bylą, pastaroji turi jas padengti.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

1. **Atleidusi visų kategorijų viešosios panaudos įstaigas nuo pareigos atlyginti autoriams už viešą jų kūrinių panaudą, Portugalijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal 1992 m. lapkričio 19 d. Tarybos direktyvos 92/100/EEB dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje 1 ir 5 straipsnius.**

2. **Priteisti iš Portugalijos Respublikos bylinėjimosi išlaidas.**

Parašai.